

Huippurheilua!

Toppenidrott!

urheilumuseo.fi | siu.fi | paralympia.fi

SIU:n yleisurheilukilpailut 1980-luku, Lahti.
Hannu Laurila kuuluttajana.
Kuva: SIU:n arkisto.

SIU:s friidrottstävlingar på 1980-talet i Lahtis.
Hannu Laurila som speaker.
Bild: SIU:s arkiv.

Johdanto

Vammaisurheilun historia voidaan Suomessa jakaa neljään kehitysjaksoon: vammaisurheilun alkuvaiheet (1920–1960), vammaisurheilun organisoitumisvaihe (1960–1980), vammaisurheilun vakiintumisvaihe (1980–2000) sekä moniarvoistuvan urheilun ajanjakso, johon liittyy myös paralympiaurheilun nousu (2000–).

Tänä aikana suomalainen vammaisurheiluliike on kokenut suuria muutoksia. Kuurot jäivät alkuvuosikymmenten jälkeen pois vammaisurheiluliikkeestä. Kuurojen maailmankisat tunnetaan nimellä Deaflympics. Kuurojen urheilu on mukana näyttelyssä vain vammaisurheiluliikkeen alkuhistorian osalta.

Paralympialiike on laajentunut lähes koko maailman kattavaksi toiminnaksi. Kehitysvammaisten Special Olympics -toiminta on lähes yhtä tunnettua ja laajaa. Vammaisurheilun asema liikuntakulttuurissa on vahvistunut ja asenteet vammaisurheilua kohtaan ovat muuttuneet positiivisemmiksi niin päättäjien kuin suuren yleisönkin joukossa. Tämän päivän tunnetuimmat vammaisurheilijat ovat koko kansan sankareita.

Viimeisin muutos koskee järjestöjen yhdentymistä. Suomalaiset liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisten erilliset urheilujärjestöt elinsiirtoväellä täydennettynä ovat vastikään perustaneet Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry:n. Uuden yhdistyneen vammaisurheilujärjestön myötä Suomen Invalidien Urheiluliitto (SIU), Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu (SKLU) ja Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ELLI päättävät toimintansa keväällä 2010. Näkövammaisten Keskusliitto jää toimimaan, mutta sen liikuntayksikkö siirtyy uuteen VAU:oon.

Introduktion

Handikappidrottens historia i Finland kan indelas i fyra utvecklingsperioder: handikappidrottens inledningsperiod (1920–1960), handikappidrottens organiseringsperiod (1960–1980), handikappidrottens stabiliseringsperiod (1980–2000) samt den mångvärdiga idrottens period, som även omfattar den paralympiska idrottens frammarsch (2000–). Under denna tid har handikappidrottens ställning inom idrottskulturen förstärkts och attityden gentemot handikappidrotten har blivit mera positiv. Den paralympiska rörelsen har utvidgats till en verksamhet som omspannar nästan hela världen och utvecklingsstördas Special Olympics -verksamheten är nästan lika välkänd och utbredd.

Sotainvalidien urheilua 1960-luvulla.
Tuntematon korkeushyppääjä, Alvar
Sandström työntää kuulaa ja istumalentopalloa
pelataan Kaskisaaren kuntoutuslaitoksessa.
Kuvat: Urheilumuseon kuva-arkisto.

Krigsinvalidernas idrott på 1960-talet.
Okänd höjdhoppare, Alvar Sandström stöter
kula samt sittande volleyboll, som spelas
i Kaskisaari rehabiliteringsinstitut.
Bilder: Idrottsmuseets bildarkiv.

*Usein valehtelin: kävelin miinaan.
Se oli mielestäni kunniallisempaa kuin telominen tapaturmassa.
Pauli Leiviskä 1989*

1920–1960

Vammaisurheilu alkoi Suomessa kuulovammaisten osalta 1920-luvulla ja muiden vamma ryhmien osalta toisen maailmansodan jälkeen 1940-luvulla. Toiminta ennen 1960-lukua oli pienimuotoista ja sen järjestämisestä olivat vastuussa vammaislaitokset sekä vammaisjärjestöt.

Ensimmäiset suomalaiset kuulovammaisten seurat perustettiin 1900-luvun alussa. Seurat perustivat yhdessä Suomen Kuuromyökkäin Urheiluliiton (myöhemmin Suomen Kuurojen Urheiluliitto) vuonna 1920. Alkuvaiheiden urheilulajeista suosituimmat olivat hiihto, yleisurheilu ja voimistelu.

Urheilu tuli mukaan Sotainvalidien Veljesliiton alaosastojen toimintaan jo sodan aikana. Talvisodassa ja jatkosodassa vammautui pysyvästi noin 70 000 henkilöä. Ensimmäinen urheilujaosto muodostettiin vuonna 1945. Sotainvalidien urheilu hyväksyttiin luontevammin kuin siviilivammaisten ja se sai myös enemmän julkisuutta. Suosituimmat lajit 1940-luvulla olivat kävely, juoksu, uinti, pyöräily, kenttäurheilu, hiihto ja jalkapallo. Sotasokeitten eli sodassa näkönsä menettäneiden urheilutoiminta alkoi Suomessa vuonna 1948. Näkövammaisten muu liikuntatoiminta sai alkunsa Kuopion ja Helsingin sokeitten kouluista.

1920–1960

Handikappidrotten i Finland inleddes bland de hörselskadade på 1920-talet. Under 1940-talet efter andra världskriget inleddes krigsinvalidernas och de krigsblindas verksamhet.

Före 1960-talet var handikappidrotten småskalig och för organiseringen stod invalidinstitutioner och -organisationer.

Veikko Puputti osallistui urheilijana kahdeksiin kesä- ja talviparalympialaisiin saavuttaen viisi kultaa jääratakelkkailussa ja hopeaa jousiammunnassa. Jääratakelkkailu jäi pois paralympialaisten ohjelmasta vuosituhannen vaihteessa.

Puputti aktiivinen osallistuminen erityisliikunnan komiteoissa ja työryhmissä on vahvistanut merkittävästi vammaisurheilua.

Vuonna 2009 hänelle luovutettiin Tasavallan presidentti Tarja Halosen myöntämä Suomen liikuntakulttuurin ja urheilun suuri ansioristi, joka on liikuntakulttuurin alalla jaettavista kunniamerkeistä merkittävin ja se voi olla kerrallaan enintään kahdellatoista haltijalla.

Kuva: SIU:n arkisto.

Veikko Puputti deltog i åtta paralympiska sommar- och vinterspel och vann fem guld i ispigging och silver i bågskytte. Ispigging lämnades bort från paralympiska spelens program vid millennieskiftet.

Han beviljades Finlands idrotts stora förtjänstkors år 2009 av Republikens president Tarja Halonen. Bild: SIU's arkiv.

Joukkue lennätettiin armeijan DC 3-koneella Stoke Mandevilleen 1971.

Kuva: Veikko Puputti.

Armén transporterade truppen till tävlingarna i Stoke Mandeville 1971 med en DC 3:a.

Bild: Veikko Puputti.

Stoke Mandevillen pyörätuolijoukkue kesällä 1974. Eturivistä vasemmalta: Jouko Hämälä, Arvo Kalenius, Pekka Hättinen, Pekka Kantola, Eero Mäki, Juhani Mustonen, Antti Sätösalmi, Matti Launonen, Elli Korva, Rajja Hernekoski, Kari Kärrkäinen, Taito Ohmero ja Voitto Korhonen.

Takarivissä seisomassa: Juhani Mustosen vaimo, Rajja Alaranta, Hannu Alaranta, Pertti Hartman, Karin Sillander, Matti Salonen, Kukka-Maaria Juvanen, Helene Stjernchantz, Mauri Pietilä, Jouko Pöyry, Pertti Pousi, (tuntematon) ja Marja Pihlala. Kuva: SIU:n arkisto.

Gruppen bild av rullstolslaget i Stoke Mandeville sommaren 1974. I framre raden från vänster: Jouko Hämälä, Arvo Kalenius, Pekka Hättinen, Pekka Kantola, Eero Mäki, Juhani Mustonen, Antti Sätösalmi, Matti Launonen, Elli Korva, Rajja Hernekoski, Kari Kärrkäinen, Taito Ohmero och Voitto Korhonen.

I bakre raden står: Juhani Mustonsens fru, Rajja Alaranta, Hannu Alaranta, Pertti Hartman, Karin Sillander, Matti Salonen, Kukka-Maaria Juvanen, Helene Stjernchantz, Mauri Pietilä, Jouko Pöyry, Pertti Pousi, (okänd) samt Marja Pihlala. Bild: SIU's arkiv.

Stoke Mandeville on paralympialaisten alku

Englanti oli vaikeavammaisten henkilöiden urheilun johtava maa sodan jälkeisessä Euroopassa. Keskeisin henkilö aatteen kehittämisessä oli saksalaissyntyinen, mutta Englannissa vaikuttanut Sir Ludwig Guttman (1899–1980). Hän perusti vuonna 1944 Englantiin Stoke Mandevillen kuntoutuskeskuksen selkäydinvammaisille sotilaille ja ideoi alaraajahalvaantuneille erilaisia urheilumuotoja ja kuntoutusohjelmia. Vuonna 1948 Guttman järjesti samanaikaisesti Stoke Mandevillessä vammattomien olympialaisten kanssa pienimuotoiset vammaisurheilukilpailut, jotka laajenivat vuosi vuodelta. Näitä kilpailuja pidetään paralympialaisten edeltäjinä. Ensimmäiset yhteiset maailmankisat muille vamma ryhmille, halvaantuneille, amputoiduille ja näkövammaisille, pidettiin Stoke Mandevillessä syksyllä vuonna 1974.

Liikunnanopettaja-opintojen loppuvaiheessa vammautunut Veikko Puputti matkusti Israelissa järjestettyihin paralympialaisiin opintomatkalle 1968. Matka innosti käynnistämään selkäydinvammaisten urheilua myös Suomessa. Valmistuttuaan liikunnanopettajaksi hän järjesti vakuutusyhtiöiden kustantamia kuntoutuskursseja ja työskenteli Käpylän kuntoutuslaitoksessa 1970–1974. Hänen merkityksensä suomalaisen vammaisurheilun ja erityisliikunnan kehittämiseksi on suuri. Hän koki, että vammaiset innostuivat liikunnasta, jos järjestäjiä vain löytyi.

Stoke Mandeville är paralympiska spelens vagga

Den i England verksamme Sir Ludwig Guttman (1899–1980) grundade år 1944 i Stoke Mandeville ett rehabiliteringscenter för ryggmärgsskadade soldater och arrangerade de första Stoke Mandeville -tävlingarna år 1948. Dessa tävlingar räknas som föregångare till de paralympiska spelen. De första gemensamma världsspelen för övriga skadegrupper, såsom paralyserade, amputerade och synskadade, arrangerades i Stoke Mandeville hösten 1974.

Keilanneito kuuluu Stoke Mandevillen kisojen ohjelmaan. Kuvassa Eero Mäki vuonna 1974.

Kuva: Voitto Korhonen

Kägelkastning ingick i tävlingsprogrammet i Stoke Mandeville. På bilden ses Eero Mäki år 1974. Bild: Voitto Korhonen.

Kunto Koskinen toimi ohjaajana Invalidiliiton kesäleirillä Kiljavalla 1969.

Kuva: Mauno Arjavirta.

Kunto Koskinen verkade som instruktör på Invalidförbundets sommarläger i Kiljava 1969.

Bild: Mauno Arjavirta.

Veikko Puputti ohjaa Käpylän kuntoutuskeskuksessa jousiamuntaa 1970.

Kuva: SiU:n arkisto

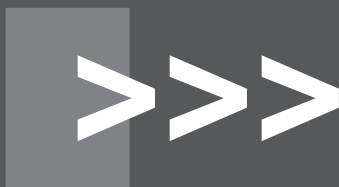
Veikko Puputti instruerar bågskytte i rehabiliteringscentret i Kottby år 1970.

Bild: SiU:s arkiv.

Se lähti hurjan suurella innolla.

Kaikki nää, siis kaikki, jotka kävivät Käpylän läpi, niin niihin pisti tää sporttikärpänen.

Veikko Puputti

Invalidiliiton kesäpäivien
linkopallonheittokilpailu 1960-luvun alussa.
Kuva: SIU:n arkisto.

Tävlningar i slungboll under Invalidförbundets
sommardagar i början av 1960-talet.
Bild: SIU:s arkiv.

Hiihtokilpailut Hyvinkäällä 1960-luvulla,
kuvarissa Arvo Ståhl. Kuva: SIU:n arkisto.

Skidtävlningar i Hyvinge på 1960-talet,
på bilden Arvo Ståhl. Bild: SIU:s arkiv.

Pyörätuolikkisat Eläintarhan kentällä vuonna
1966. Kelaajat vasemmalta (tuntematon),
Veikko Puputti, Rainer Wikström, Teuvo
Räsänen ja Åke Skogster.
Kuva: SIU:n arkisto.

Rullistolsåkning på Djurgårdens idrottsplan år
1966. Rullistolsåkarna från vänster (okänd),
Veikko Puputti, Rainer Wikström, Teuvo
Räsänen och Åke Skogster.
Bild: SIU:s bildarkiv.

*Vammaisen urheilija oli 70-luvulla kummajainen ja siihen ei osattu suhtautua.
Vammaisurheilua pidettiin kuntoutuksena tai hyväntekeväisyystoimintana.*

Pertti Pousi 2007

1960–1980

1960-luku toi suuria muutoksia vammaisurheilun kenttään. Vammaisurheilu alkoi organisoitua omiin järjestöihinsä, mikä rakensi jatkuvampaa ja laajempaa pohjaa vammaisurheilutoiminnalle.

Näkövammaisten Keskusliittoon perustettiin urheilutoimikunta vuonna 1962. Suomen Invalidien Urheiluliitto perustettiin 1964.

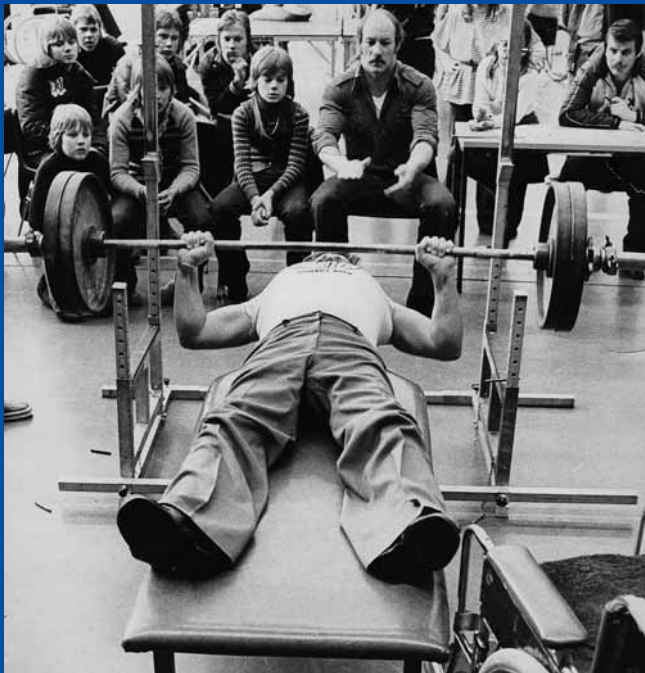
Toiminta laajeni ja järjestöt tekivät tasa-arvotyötä saavuttaakseen paremman aseman liikuntakulttuurissa. Vammaiset ihmiset alkoivat vaatia itselleen oikeutta määrätä omasta elämästään.

1960-luvun loppupuolella vammaisurheilu alkoi muun urheilun vanavedessä erikoistua ja ammattimaistua. 1970-luvulla SIU:n lajivalikoima laajeni hiihdosta ja yleisurheilusta jousiammuntaan, uintiin, istumalentopalloon ja pyörätuolikoripalloon. Näkövammaisten vahvoja lajeja olivat yleisurheilu, hiihto ja uinti. Maalipallon säännöt toi Suomeen Arvo Karvinen jo 1960-luvulla. Ensimmäinen maalipallon SM-turnaus järjestettiin Helsingissä 1972.

Kehitysvammaisten kilpailutoiminta alkoi Suomessa tiedostetummin 1960-luvun lopussa hiihdossa ja yleisurheilussa. Vuonna 1968 järjestettiin ensimmäiset kehitysvammaisten hiihtokilpailut.

1960–1980

Under 1960-talet började handikappidrotten organiseras inom särskilda organisationer. Synskadades Centralförbund (SC) inledde idrottsverksamheten 1962 och Finska Handikappidrottsförbundet (SIU) grundades 1964. Mot slutet av 1960-talet började handikappidrotten följa den övriga idrottens trender med specialisering och professionalisering. De utvecklingsstördas idrottsverksamhet i Finland inleddes mera medvetet i slutet av 1960-talet inom skidåkning och friidrott.

Penkki-punnerruksen PM-kisat Järvenpäässä 1979. Kuva: SIU:n arkisto.

NM i bänkpress i Järvenpää 1979.
Bild: SIU:s arkiv.

B1-luokassa kilpaillut näkövammainen Timo Sulisalo voitti keihäskultaa Hollannissa 1980. Hänellä on edelleenkin voimassa luokkansa maailmanennätys 50,74 metriä (Zürich 1989).
Kuva: SIU:n arkisto.

Synskadade Timo Sulisalo, som tävlade i B1-klass, vann guld i spjut i Holland 1980. Han håller fortfarande världsrekordet i sin egen klass med 50,74 meter (Zürich 1989).
Bild: SIU:s arkiv.

Urheilupäivät

1960- ja 1970-luvuilla kilpa- ja harrasteliikunnan välillä ei ollut selvää eroa, vaan esimerkiksi SIU:ssa kaikki kilpailivat yhdessä urheilupäivillä. Osallistujamäärät olivat suuria. Kilpailut järjestettiin talkoovoimin ja vertaistuki oli tärkeää. Yleisurheilun kilpailulajeina oli kansainvälisten mallien mukaisesti myös keihään tarkkuusheittoa, linkopallon- ja keilanheitto sekä pyörätuolislalom.

Muista Pohjoismaista ja etenkin Ruotsista haettiin ideoita ja kilpailutuntumaa.

Valmennustoiminta käynnistyi 1970-luvun puolivälissä. Alettiin puhua lajivalmennuksesta, eikä vain kuntokursseista.

Idrottsdagarna

Under 1960- och 1970-talen förekom ingen klar skillnad mellan tävlings- och motionsidrott, utan inom t.ex. SIU tävlade alla tillsammans under idrottsdagarna. Deltagarantalen var stora. Tävlingarna arrangerades i talkoanda och kamratstödet var av stor betydelse. Från de övriga nordiska länderna, särskilt från Sverige, hämtade man idéer och tävlingskontakter. Träningsverksamheten kom i gång i mitten av 1970-talet. Man började tala om grenspecifik träning, inte enbart om konditionskurser.

Veikko Puputti sai kipinän pyörätuolikoripalloon opintomatkaltaan Israelin paralympialaisiin 1968 ja toi lajin Suomeen. Pyörätuolikoripallon ensimmäinen maajoukkue Itävallassa 1970-luvulla.

Suomalaiset pelaajat Pentti Holappa (3), Veikko Puputti (8), Lauri Hernekoski (9) ja Rauli Helen (13). Kuva: SIU:n arkisto.

Veikko Puputti fann gnistan för rullstolskorgboll under sin studieresa till paralympiska spelen i Israel 1968 och hämtade grenen till Finland. Första landslaget i rullstolskorgboll i Österrike på 1970-talet.

Finländska spelarna Pentti Holappa (3), Veikko Puputti (8), Lauri Hernekoski (9) och Rauli Helen (13). Bild: SIU:s arkiv.

Käpylän kuntoutuskeskus on toiminut merkittävänä innostajana ja resurssina selkäydinvammaisten urheilussa. Lääkärit, fysioterapeutit ja muu henkilökunta on toiminut vuosikymmenten ajan vapaa-ajallaan avustajina ja luokittelijoina esimerkiksi Stoke Mandevillen kisoissa. Kuvassa Glen Ikonen Käpylässä 1970-luvulla. Kuva: SIU:n arkisto.

Rehabiliteringscentret i Kottby har fungerat som en betydelsefull inspiratör och resurs beträffande ryggmärgsskadades idrottsverksamhet. På bilden ses Glen Ikonen i Kottby på 1970-talet. Bild: SIU:s arkiv.

Musta oli selvä asia, jos urheilukilpailuja on, niin miks ei niitä olis vammaisillakin.
Antti Dahlberg 1989

Naiset tulivat mukaan

Naiset olivat vammaisurheilun vähemmistöä. Lajivalikoima kasvoi hitaasti. Naisten lajeja olivat aluksi vain hiihto ja uinti. Vuonna 1968 liikuntavammaisten naisten lajeiksi otettiin ilmakivääriammunta ja linkopallonheitto. Vuonna 1970 päätettiin naisten istumalentopall sarjan aloittamisesta ja käynnistettiin vaikeavammaisten naisten pulkkahiihto ja uinti.

Liikuntavammaisten puolella vaikeavammaisten mukaantulo laajensi lajivalikoimaa ja muutti luokittelua. Pyörätuolilajit saivat omat kisat. Selkäydinvammaisten urheilu oli kansainvälistä ja naiset mukana heti alusta alkaen.

Vammausprosentin sijaan muut liikuntavammaiset osallistujat jaettiin yläraajavammaisiin, alaraajavammaisiin, vaikeasti selkävammaisiin, lievästi monivammaisiin sekä toispuolihalvaantuneisiin.

Kvinnorna kom med

Kvinnorna var i minoritet i handikappidrotten. Bland de rörelsehandikappade utökades grensortimentet och klassificeringen förändrades då de gravt handikappade kom med i verksamheten. Rullstolsgrenarna fick egna tävlingar. I stället för gradering enligt handikapprocent, indelades de övriga handikappdeltagarna i kategorier idrottare med handikapp i armar, handikapp i ben, grav ryggskada, lindrigt multihandikapp samt hemiplegi.

Lahja Hämäläinen kilpaili menestyksekkäästi jäätatkelkkailussa ja saavutti kolme pronssia Geilon 1980 ja neljä kultamitalia Innsbruckin 1984 paralympialaisissa. Sitä mukaa kun kelkkahiihdon suosio kasvoi, jäätatkelkkailun suosio väheni. Kuvassa Lahja kilpailee kelkkahiihdossa 1966 tai 1967 ajan mukaisessa hiihtopulkassa. Kuva: SIU:n arkisto.

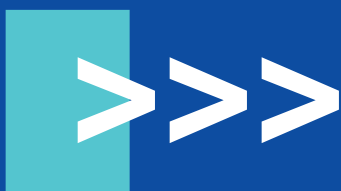
Voittaja kukitettuna. Lahja Hämäläinen 1980-luvulla.
Kuva: Veikko Puputti.

En blomsterpydd segrare. Lahja Hämäläinen på 1980-talet. Bild: Veikko Puputti.

Naisten istumalentopallo-ottelu Tampere-Lahti palloilupäivillä 1983 Varkaudessa. Lahden joukkueessa etualalla Helena Peltonen ja Hilikka Vikman. Hilikka valittiin ensimmäisenä naisena SIU:n johtokuntaan 1970-luvun alussa. Kuva: SIU:n arkisto.

Damernas match i sittande volleyboll mellan Tammerfors och Lahtis under bollspelsdagarna 1983 i Varkaus. Från Lahtislaget ses i förgrunden Helena Peltonen och Hilikka Vikman. Bild: SIU:s arkiv.

Boccia levisi vaasalaisten kautta Ruotsista Suomeen 1970-luvun lopulla ja siitä tuli uusi kesäpäivien suosikkilaji.
Kuva 1980-luvulta. SIU:n arkisto.

Boccia spred sig med Vasabor från Sverige till Finland i slutet av 1970-talet och blev en ny favoritgren under sommardagarna.
Bilden är från 1980-talet. SIU:s arkiv.

Tampereen Seudun Invalidien ja NMKY:n yhteinen pyörätuolikoripallojoukkue harjoittelee 1990-luvun alussa, Tapio Nikunoja putosi tuolista. Kuva: Antero Aaltonen.

Tammerfors lag i rullstolsbasket tränar i början av 1990-talet. Tapio Nikunoja ramlade från stolen. Bild: Antero Aaltonen.

Vammaisurheilun vakiintumisvaihe

(1980–2000)

1980-luvulla liikuntalaki toi vammaisurheilulle tasa-arvoisemman aseman liikuntakulttuurissa. Rahoitus lisääntyi ja toiminta laajeni. Vammaisurheilu toimi myös erityisliikunnan veturina. Erityisliikuntaa ja vammaisurheilua kehitettiin rinta rinnan.

Yleisen liikuntakulttuurin murros avasi ovia uusille lajeille. Yhteistyö lajiliittojen kanssa käynnistyi esimerkiksi ampumaurheilussa, jousiammunnassa, judossa, pyörätuolikoripallossa ja purjehduksessa. Vammaisratsastus oli käynnistynyt osana Suomen Ratsastajainliiton harrastus- ja kilpailutoimintaa jo 1970-luvulla.

Suomalaiset kehitysvammaiset urheilijat osallistuivat ensimmäisiin kansainvälisiin kisoihinsa Ruotsissa 1989 ja miehet ottivat kuulantyyönnön kolmoisvoiton. Suomalaiset olivat maalipallon maailmanmestareita: naiset voittivat mestaruuden 1992 ja miehet 1996.

Pohjoismaisten mestaruuskilpailujen merkitys pieneni, kun eri lajien EM- ja MM-kisat lisääntyivät. Vammaisurheilu ajautui kilpailullisempaan suuntaan ja vammaisurheilun arvot lähenivät vammattomien urheilun arvoja ja ideologiaa.

Handikappidrottens stabiliseringsperiod

(1980–2000)

Under 1980-talet fick handikappidrotten en mera jämställd position inom idrottskulturen tack vare idrottslagen. Finansieringen utökades och verksamheten breddades. Den allmänna omvälvningen inom idrottskulturen öppnade portarna för nya idrottsgrenar och idrottsföreningar tog emot handikappade idrottare. De nordiska mästerskapstävlingarnas betydelse avtog, då EM- och VM-tävlingar i olika grenar tilltog. Handikappidrotten fick alltså en prägel av tävlingsidrott och handikappidrottens värderingar närmade sig den icke-handikappade idrottens värderingar och ideologi.

Moninkertainen paralympiamitalisti Mikael "Mikki" Saleva Göteborgissa 1990-luvun alussa. Mikki käynnisti haittotuolin kehittelyn ja on välinekehittelyn pioneeri. Hänen päälaajinsa olivat keihäs ja kuula, sivulaajina kiekko. Kuva: SIU:n arkisto.

Mångfaldiga medaljören i paralympiska spelen Mikael "Mikki" Saleva i Göteborg i början av 1990-talet. Mikki utvecklade Finlands första egentliga kaststol. Hans huvudgrenar var spjut och kula, med diskus som sidogren. Bild: SIU:s arkiv.

Yleisurheilija Harri Jauhiainen kilpaili käsiamputoitujen luokassa. Hän oli myös vammattomien maajoukkueen aittajuoksija 400 metrillä. Kuva Göteborgista 1986. Kuva: Voitto Korhonen.

Harri Jauhiainen tävlade i klassen för fri-idrottare med armamputation, Göteborg 1986. Bild: Voitto Korhonen.

*Tuolla terveitten kisoissa... kun oli sanotaan ainoo vammanen...
Ne pisti piikkaria jalkaan ja puki verkkaria ja riisu ja laitto jakauksen kuntoon...
tietenkin se oli liikuttavaa, mutta välillä mä jouduin kysymään, että
kukas hyppää mun puolesta?
Timo Solmari 1989*

Eri vammaryhmien yhteistyö lisääntyi

Myös vammaisurheilujärjestöjen keskinäinen yhteistyö lisääntyi. Vuonna 1992 Näkövammaisten Keskusliitto (NKL), Suomen Invalidien Urheiluliitto (SIU) ja Kehitysvammaliitto alkoivat järjestää yhteisiä SM-kilpailuja uinnissa ja hiihdossa. 1980-luvun lopussa vammaisurheilujärjestöihin kuului arviolta 160 000–170 000 henkilöjäsentä.

Kehitysvammaisten liikuntatoiminta alkoi vahvistua, kun Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Liikuntaliitto pääsivät valtionavun piiriin 1980-luvun lopulla. Kolme kehitysvammaisille liikuntatoimintaa järjestävää tahoa yhdistyivät vuonna 1994 Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry:ksi (SKLU).

1980-luvun kehityksen vuodet mahdollistivat vammaisurheilun kannalta merkittävän virstanpylvään, kun Suomen Paralympiayhdistys perustettiin vuonna 1994.

Olika handikappgruppers samarbete tilltar

Samarbetet mellan handikappidrottens organisationer tilltog också. År 1992 började Synskadades Centralförbund, Finlands Handikappidrottsförbundet och Förbundet Utvecklingsstörning arrangera gemensamma FM-tävlingar i simning och skidåkning.

I slutet av 1980-talet hade handikappidrottens organisationer uppskattningsvis 160 000–170 000 personliga medlemmar.

Instanserna som organiserar idrottsverksamhet för utvecklingsstörda gick år 1994 samman till Idrott och Motion för Utvecklingsstörda i Finland r.f. Utvecklingen under 1980-talet kulminerade i en betydelsefull milstolpe för handikappidrotten, då Finlands Paralympiska förening grundades år 1994.

Uimari Jouko Pöyry kilpaili liikuntavammaisten luokassa 6. Kuva on 1970-luvun lopusta. Hän siirtyi myöhemmin järjestötyöhön ja uintivalmennukseen.

Kuva: SIU:n arkisto.

Jouko Pöyry i slutet av 1970-talet. Han tävlade i klass 6 för rörelsehandikappade simmare. Han började senare med organisationsarbete och simträning.

Bild: SIU:s arkiv.

Menestyneitä vammaisurheilijoita kutsuttiin linnan juhliin. Pöytätennispelaajat Pekka Paalanko ja Matti Launonen Presidentinlinnassa 1982. Kuva: SIU:n arkisto.

Framgångsrika handikappidrottare blev också inbjudna till slottets fest. Bordtennisspelarna Pekka Paalanko och Matti Launonen i presidentens slott 1982. Bild: SIU:s arkiv.

Kansainvälistä menestystä

Vammaisurheilun resurssit ja puitteet paranivat. Vammaisten huippu-urheilusta vastasi Suomen Invalidien Urheiluliitto olympiavalmennusrahan turvin. Valmentautuminen ja koko toiminta oli vielä melko alkeellisella tasolla.

Tämän ajanjakson menestynein vammaisurheilija oli Jouko Grip, joka kilpaili hiihdossa, ampumahiihdossa ja yleisurheilussa. Vuosien 1980–1994 välisenä aikana hän saavutti yhteensä 18 paralympiamitalia, joista 12 oli kultaista. Grip valittiin vuonna 2006 Torinon paralympialaisten yhteydessä ensimmäisessä erässä Hall of Fameen eli vammaisurheilun parhaimmistoon. Muita menestyneitä suomalaisurheilijoita olivat heittolajeissa kilpailut Pekka Kujala, hiihtäjä Pertti Sankilampi, juoksija Harri Jauhiainen sekä naisista hiihtäjät Kirsti Pennanen ja Tanja Tervonen (myöh. Kari) ja uimari Eeva-Riitta Kukkonen (myöh. Fingerroos).

Internationell framgång

Handikappidrottens resurser och förhållanden förbättrades. Träningen kvarstod dock på en ganska primitiv nivå. Den mest framgångsrika handikappidrottaren under denna period var Jouko Grip, som tävlade i skidåkning, skidskytte och friidrott och vann sammanlagt 18 paralympiska medaljer, av vilka tolv var guld. Övriga framgångsrika finländska idrottare var Pekka Kujala i kastgrenar, skidåkaren Pertti Sankilampi, löparen Harri Jauhiainen samt på damsidan skidåkarna Kirsti Pennanen och Tanja Tervonen (senare Kari) samt simmaren Eeva-Riitta Kukkonen (senare Fingerroos).

Kaksitoista kultamitalia paralympialaissa voittanut hiihtäjä Tanja Kari (ent. Tervonen) asuu nykyään USA:ssa ja toimii IPC:n Kansainvälisen paralympiakomitean urheilijakomiteassa sekä WADA:n urheilijakomiteassa. Kari valittiin maailman parhaaksi vammaisurheilijaksi vuonna 1998. Paralympialaiset 2002, Salt Lake City.
Kuva: Jonas Ekström.

Tanja Kari (tidigare Tervonen), som vunnit 12 paralympiska guldmedaljer, valdes till världens bästa handikappidrottare år 1998. Paralympiska spelen 2002 i Salt Lake City.
Bild: Jonas Ekström.

Näkövammaisen hiihtäjä Kirsti Pennanen osallistui neljiin paralympialaisiin 1980–1992 saavuttaen viisi kultamitalia ja yhden hopea- ja pronssimitalin. Kuva: Hannu Laurelli.

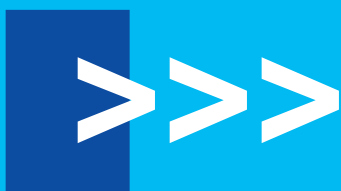
Synskadade skidåkaren Kirsti Pennanen deltog i fyra paralympiska spel 1980–1992 och vann fem guldmedaljer, en silver- och en bronsmedalj. Bild: Hannu Laurelli.

Jouko Grip on Suomen menestynein vammaisurheilija yhteensä 27 hiihdon ja kolmella yleisurheilun arvokisamitalilla (paralympia- ja MM-mitalit). Hän kilpaili hiihdossa käsiamputoitujen luokassa LW 6/8.
Kuva vuosituhannen vaihteesta, Jouko Grip.

Jouko Grip är Finlands mest framgångsrika handikappidrottare med sammanlagt 27 mästerskapsmedaljer i skidåkning och tre i friidrott. I skidåkning tävlade han i klass LW 6/8 för armamputerade.
Bild från millennieskiftet, Jouko Grip.

*Mitään nuoriso-ohjelmia ei ollut.
Harjoittelu oli pitkälti omakustanteista ja yksinäistä.
Tanja Kari 2007*

Pyörätuolcurling käynnistyi Suomen Curlingliiton ja SIU:n yhteistyönä 2007. Kuvassa Riitta Särösalo (selin vas), Tuomo Aarnikka, maajoukkueen kapteeni Vesa Hellman ja Seppo Pihkala Prahan MM-karsintaturnauksessa marraskuussa 2008. Valmentaja Lauri Ikävalko on kuvassa selin. Kuva: Osku Kuutamoinen.

Rullstolscurling inleddes som ett samarbete mellan Finlands Curlingförbund och SIU år 2007. På bilden ses Riitta Särösalo, Tuomo Aarnikka, landslagets kapten Vesa Hellman, Seppo Pihkala och tränaren Lauri Ikävalko under VM-kvalturneringen i Prag i november 2008. Bild: Osku Kuutamoinen.

Näkövammaisen tandempyöräilijä Jarmo Ollanketo mitalitaistelun jälkeen Pekingissä 2008. Lehtikuva/Anni Almo-Koivisto.

Synskadade tandemcyklisten Jarmo Ollanketo efter medaljstriden i Beijing 2008. Lehtikuva/Anni Almo-Koivisto.

Moniarvoistuva urheilu

(2000–)

2000-luvulla vammaisurheilun yhteistyö yleisen urheilun suuntaan on lisääntynyt. Lajiliitto- ja seurayhteistyön lähtökohtana on se, että urheilijat voivat harjoitella lajiaan samoista lähtökohdista kuin vammattomat urheilijatkin.

Lajikirjo on laajentunut. Paralympialaisten ja paralympialiikkeen tunnettuus on lisääntynyt. Uusia maita ja urheilijoita on tullut mukaan toimintaan. Kilpailu kiristyy.

Vammaisurheilun kilpailuihin osallistuminen edellyttää luokittelua. Näkövammaisten urheilijoiden luokittelu perustuu näkötesteihin. Liikuntavammaisten urheilijoiden luokitus tapahtuu sekä lääketieteellisesti, että lajikohtaisten toiminnallisten testien mukaan. Elinsiirtourheilussa voivat kilpailla elinsiirron saaneet henkilöt. Kehitysvammaisilla on kaksi erilaista luokittelujärjestelmää kansainvälisten organisaatioiden mukaan: Special Olympics- ja INAS-FID.

Idrotten blir allt mångvärdigare

(2000–)

Under 2000-talet har handikappidrottens samarbete med den allmänna idrotten tilltagit. Utgångspunkten för samarbetet på förbunds- och föreningsnivå är, att idrottarna kan träna sin egen gren från samma utgångsläge som icke-handikappade idrottare.

Deltagande i handikappidrottens tävlingar förutsätter klassificering. Synskadade idrottares klassificering baserar sig på syntester. Rörelsehandikappade idrottares klassificering sker på basen av såväl medicinska som grenspecifika funktionstester. I idrott för transplanterade kan sådana personer tävla, som genomgått en transplantation. Utvecklingsstörda har två skilda klassificeringssystem baserat på internationella organisationer: Special Olympics samt INAS-FID.

Espoo 2005 kuvakooste. Kuvat: Hannu Jukola.

Esbo 2005 bildkollage. Bilder: Hannu Jukola.

*Aiemmin tasa-arvo tulkittiin pyrkimykseksi samanlaisuuteen,
mutta nyt korostetaan oikeutta erilaisuuteen.
Raija Mattila 2002*

Espoo 2005 -kisat

Yleisurheilun vammaisten avoimet Euroopan mestaruuskilpailut (Espoo 2005) olivat monella tapaa historialliset. Ne olivat suurimmat Suomessa koskaan järjestetyt vammaisurheilukilpailut ja ensimmäiset ei-paralympiatason vammaisurheilukilpailut, jotka järjestettiin yhteistyössä vammattomien kilpailuiden kanssa: Espoo 2005 -kilpailut olivat kaksi viikkoa Helsingin yleisurheilun MM-kisojen jälkeen. Kisojen järjestämisestä vastasivat Suomen Paralympiakomitea ja sen jäsenjärjestöt, Suomen Urheiluliitto, MM 2005 -kisaorganisaatio, Espoon kaupunki sekä espoolaiset urheiluseurat. Kilpailuihin osallistui 700 kilpailijaa 34 Euroopan maasta ja 12 Euroopan ulkopuolisesta maasta. Kilpailut onnistuivat hyvin ja saivat paljon kiitosta niin kilpailijoilta kuin yleisöltäkin. Suomi saavutti kilpailuista viisi kultaa ja yhden pronssin.

Esbo 2005 -tävlingarna

Handikappades öppna EM-tävlingar i friidrott (Esbo 2005) var på många sätt historiska. De var de största handikappidrottstävlingarna som någonsin arrangerats

i Finland och samtidigt de första handikappidrottstävlingar på icke-paralympisk nivå, som arrangerades tillsammans med tävlingar för icke-handikappade. I tävlingarna deltog 700 tävlande från 34 europeiska länder och från 12 utomeuropeiska länder. Finland vann fem guld och ett brons i tävlingarna.

Proteesijuoksijat Ateenassa 2004.
Lehtikuva/Tor Wennström.

Proteslöpare i Aten 2004.
Lehtikuva/Tor Wennström.

Pertti Sankilampi UKK-instituutin testissä 1980-luvulla. Kuva: Pertti Sankilampi.

Pertti Sankilampi i UKK-institutets test på 1980-talet. Bild: Pertti Sankilampi.

Lääkäri Hannu Alaranta luokittelee Stoke Mandevillessä 1974. Kuva: SIU:n arkisto.

Läkaren Hannu Alaranta sysslar med klassificering i Stoke Mandeville 1974. Bild: SIU:s arkiv.

Special Olympics -aate korostaa osallistumista

Kehitysvammaisten Special Olympics -liike sai alkunsa vuonna 1962 presidentti Kennedyn sisaren Eunice Kennedy Shriverin järjestämisestä ”Shriver leireistä”. Leireillä Shriver kehitti kehitysvammaisille lapsille ja nuorille suunnatun liikunta- ja urheiluohjelman. Special Olympics -aateen tavoitteena on antaa kehitysvammaisille henkilöille mahdollisuus tulla hyväksytyksi ja arvostetuksi yhteiskunnan jäseneksi.

Ensimmäiset kansainväliset Special Olympics -kisat järjestettiin USA:ssa kesällä 1968. 1000 urheilijaa USA:sta ja Kanadasta kilpailivat kolmessa lajissa: yleisurheilussa, hallikiekossa (floor hockey) ja uinnissa. Osallistujamäärät kasvoivat tasaisesti ja 1970-luvun puolivälissä kilpailuihin osallistui urheilijoita myös Pohjois-Amerikan ulkopuolelta. Ensimmäiset Special Olympics -talvikisat järjestettiin vuonna 1977 Coloradossa. Viimeisimpiin kesäkisoihin Shanghaissa 2007 osallistui 21 lajissa kaikkiaan 7291 urheilijaa 164 maasta. 2009 talvikisoihin Idahon Boisessa osallistui kaikkiaan 2000 urheilijaa 95 maasta kilpaillen seitsemässä lajissa.

Special Olympics -ideologin poängterar deltagande

Utvecklingsstördas Special Olympics -rörelse startade år 1962 på initiativ av president Kennedys syster Eunice Kennedy Shriver. Målsättningen för Special Olympics -ideologin är, att ge utvecklingsstörda personer en möjlighet att bli accepterade och uppskattade medlemmar av samhället. De första internationella Special Olympics -tävlingarna arrangerades i USA sommaren 1968. I de senaste sommarspelen i Shanghai 2007 deltog inalles 7291 idrottare från 164 länder i 21 grenar. I vinterspelen 2009 i Bois i Idaho tävlade inalles 2000 idrottare från 95 länder i sju grenar.

Special Olympics -alpinisti Sanna Keto Boisessa 2009. Kuva: Tove Ruuskanen.

Special Olympics -alpinisten Sanna Keto. i Bois 2009. Bild: Tove Ruuskanen.

Special Olympics -jalkapalloa Huittisissa 2008. Pelaajat Juha Jääskelä ja Jarmo Koivisto. Kuva: Tove Ruuskanen.

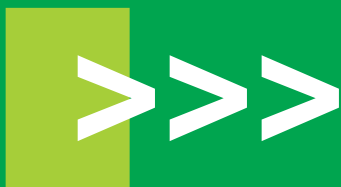
Special Olympics -fotboll i Hvittis 2008. Spelarna Juha Jääskelä och Jarmo Koivisto. Bild: Tove Ruuskanen.

Uimarit Tatu Kantonen ja Seppo Venho Pajulahdessa 2008. Kuva: Tove Ruuskanen.

Simmmarna Tatu Kantonen och Seppo Venho i Pajulahti 2008. Bild: Tove Ruuskanen.

"Let me win. But if I cannot win, let me be brave in the attempt."
Anna minun voittaa. Mutta ellen voi voittaa, tuo minulle rohkeutta suoritukseeni.
Special Olympics -vala

Tandempyöräilyn hopeamitalistit, näkövammaisen Jarmo Ollanketo ja näkevä pilotti Marko Törmänen, Peking 2008.
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Silvermedaljørerna i cykling Jarmo Ollanketo samt piloten Marko Törmänen i Beijing 2008.
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Ne maajoukkueen ykköstykit oli ihmeissään: toi sokko heitti mut tatamiin!
Jani Kallunki 2009

Paralympiakisojen historia

Kahdet ensimmäiset paralympialaiset, vuonna 1960 Roomassa ja 1964 Tokiossa, järjestettiin samalla paikkakunnalla kuin olympialaiset. Rooman kisoihin osallistui 400 kilpailijaa 23 maasta. Lajeja oli kahdeksan: jousiammunta, yleisurheilu, uinti, pöytätennis, koripallo, miekkailu, tikanheitto ja snooker. Suomesta Rooman kisoihin osallistui kolme kilpailijaa ja tuloksena oli yksi mitali.

Aluksi paralympialaisissa kilpailivat ainoastaan selkäydinvammaiset urheilijat. Näkövammaiset ja amputoidut urheilijat tulivat kilpailuihin mukaan vuonna 1976 Torontossa, Arnhemissä vuonna 1980 mukaan tulivat CP-vammaiset urheilijat ja Atlantassa 1996 kehitysvammaiset urheilijat.

Vuonna 1976 aloitettiin talviparalympialaisten järjestäminen. Talviparalympialaisia järjestettiin vuoteen 1992 asti samana vuonna kesäparalympialaisten kanssa. Vuoden 1994 talviparalympialaiset Lillehammerissa olivat ensimmäiset talvikisat, jotka järjestettiin olympialaisten kanssa samalla paikkakunnalla samana vuonna.

Paralympiska spelens historia

De två första paralympiska spelen, år 1960 i Rom och 1964 i Tokyo, arrangerades på samma ort som olympiska spelen. Till en början deltog endast ryggmärgsskadade idrottare i de paralympiska spelen. Synskadade och amputerade idrottare kom med i tävlingarna år 1976 i Toronto. I Arnhem år 1980 deltog också CP-skadade idrottare och i Atlanta 1996 utvecklingsstörda idrottare.

År 1976 började man arrangera paralympiska vinterspel. Fram till år 1992 arrangerades paralympiska vinterspel samma år som paralympiska sommarspelen.

Pöytätennispelaaja Matti Launonen aloitti uransa 1970-luvulla ja osallistui vielä Ateenan paralympialaisiin 2004. Hän on yksi menestyneimmistä pelaajista vaikeavammaisten pyörätuoliuokassa. Lehtikuva/Tor Wennström.

Bordtennisspelaren Matti Launonen tävlade i rullstolsklass för svårhandikappade, och var den bästa i sin klass genom tiderna. Han inledde sin karriär på 1970-talet och deltog ännu i paralympiska spelen i Aten 2004. Lehtikuva/Tor Wennström.

Uimari Reeta Peltola Ateenassa 2004. Lehtikuva/Tor Wennström.

Simmaren Reeta Peltola i Aten 2004. Lehtikuva/Tor Wennström.

Urheiluampuja Erkki Pekkala kilpailee liikuntavammaisten luokassa SH1, Peking 2008. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Sportskytten Erkki Pekkala tävlar i klass SH1 för rörelsehandikappade, Beijing 2008. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Kesä- ja talviparalympialaiset

Ensimmäisiin kesäparalympialaisiin Roomassa osallistui 400 urheilijaa 23 maasta. Mukana oli kolme suomalaisurheilijaa, jotka toivat mukanaan yhden mitalin. Pekingin paralympialaisiin 2008 osallistui 3951 urheilijaa 146 maasta. Pekingissä oli mukana 30 suomalaisurheilijaa.

Ensimmäiset talviparalympialaiset järjestettiin Ruotsin Örnsköldvikissä 1976. Mukana oli 17 maata ja 250 urheilijaa, joista 26 oli suomalaisia. Vuonna 2006 Torinossa oli mukana 39 maata ja 486 urheilijaa, joista 7 oli suomalaista. 1980-luvun huippuvuosiin verrattuna Suomi on tipahtanut mitalitilastojen huipulta talvikisojen osallistujamaiden kesikastiin.

Seuraavat talviparalympialaiset järjestetään Vancouverissa 12.3.–21.3.2010 ja kesäparalympialaiset Lontoossa 29.8.–9.9.2012.

Paralympiska spelen

I de första paralympiska sommarspelen i Rom deltog 23 länder och 400 idrottare, av vilka tre var finländare. Resultatet för Finlands del var en medalj.

I paralympiska sommarspelen i Beijing deltog 146 länder och 3951 idrottare och av dessa 30 finländare. I Beijing vann finländarna sex medaljer.

I de första paralympiska vinterspelen i Sverige deltog 17 länder och 250 idrottare och av dessa var 26 finländare. I Turin 2006 deltog 39 länder och 486 idrottare och av dessa var 7 finländare. Finland har rasat från medaljtabellens topp till bottenplaceringarna.

Ratakelaus, miehet 100 m välillä, Peking 2008.
Keskellä koko kisan voittanut Leo-Pekka Tähti.
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Rullstolssprint, herrarnas semifinal på 100 m, Beijing 2008. I mitten ses Leo-Pekka Tähti, som vann hela tävlingen.
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Monikertainen paralympiavoittaja Marjaana Väre Ateenassa 2004.
Lehtikuva/Tor Wennström.

Mångfaldiga paralympiska mästaren Marjaana Väre i Aten 2004.
Lehtikuva/Tor Wennström.

Jousiampuja Jean-Pierre Antonios kilpailee pyörätuoli luokassa W1, Peking 2008.
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Bågskytten Jean-Pierre Antonios i Beijing 2008. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

*Toimittajat ei onneksi enää kysy, kuinka mä vammauduin.
Leo-Pekka Tähti 2009*

Suomi menestyi 1980-luvulla

Suomen vahvimmat lajit paralympialaisissa olivat kesälajeista yleisurheilu, jousiammunta, uinti ja pöytätennis. Talvilajeista suomalaiset pärjäsivät hiihdossa.

Suomen menestys kesä- ja talviparalympialaisissa oli parhaimmillaan 1980-luvulla. Opetusministeriön taloudellinen tuki mahdollisti Suomen osallistumisen kaikkiin kilpailuihin melko suurella joukkueella. Olennaista oli myös, että valmennustoiminta systematisoitui ja järjestöihin saatiin uusia työntekijöitä.

Vammaisurheilun tulostaso on noussut. Samanaikaisesti myös kärki on laajentunut. Tulostason, välinekehityksen ja ammattimaistumisen taustalla on muun muassa entisten sota- ja kriisialueiden panostus ja lisääntynyt mielenkiinto vammaisurheiluun.

Finland hade framgång på 1980-talet

Finlands starkaste grenar i paralympiska sommarspelen var friidrott, bågskytte, simning och bordtennis.

I vintergrenarna klarade sig finländarna bäst i skidåkning. Finland hade sin bästa framgång i paralympiska sommar- och vinterspelen på 1980-talet. Handikappidrottens resultatnivå har stigit. Den skärpta konkurrensen är ett resultat av att tidigare krigs- och krisdrabbade områden är allt mera intresserade av och satsar allt mera resurser på handikappidrott.

Katja Saarinen on vuoden 2004 pujottelun MM-kisojen pronssimitalisti.
 Kuva: Hannu Jukola.

Katja Saarinen är VM-bronsmedaljör i slalom från 2004.
 Bilden är från Turin 2006. Bild: Hannu Jukola.

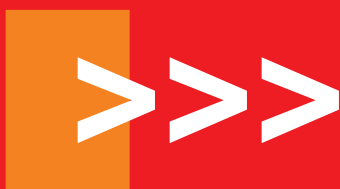
Ilkka Tuomisto Torinon paralympialaisissa 2006. Kauden 2008–2009 maailman cup -voittaja. Kuva: Hannu Jukola.

Ilkka Tuomisto i paralympiska spelen i Turin 2006. Han vann världscupen 2008–2009.
 Bild: Hannu Jukola.

Näkövammaisen judoka Jani Kallunki voitti sekä Ateenassa että Pekingissä pronssia. Hän edustaa helsinkiläistä Meido-Kan judoseuraa.
 Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Synkadade judokan Jani Kallunki vann brons i både Aten och Beijing. Han representerar judoföreningen Meido-Kan från Helsingfors.
 Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Monipuolinen lahjakkuus Markku Niinimäki Espoossa 2005. Markku saavutti makeimmat mitalit Ateenasta ja Pekingistä keihäänheitossa ja kuulantönnössä, yhteensä kolme paralympiamitalia, joista Pekingissä keihäskulta.

Kuva: Hannu Jukola.

Mängsida talangen Markku Niinimäki i Esbo 2005. Markku erövrade de bästa medaljerna i Aten och Beijing i spjutkastning och kulstötning, tillsammans tre paralympiska medaljer, av dem guld i spjut i Beijing.

Bild: Hannu Jukola.

Jo 1990-luvulla Pihtiputaan keihäskarnevaaleilla oli mukana vammaisurheilijoita. Me tunnettiin näitä samoja ihmisiä, oli helpompi sulauttaa toimintaan mukaan.
Jarmo Mäkelä 2009

Vammaisurheilun arvostus on lisääntynyt

Apurahoilla mitattuna vammaisurheilun arvostus on kasvanut nelinkertaiseksi vuodesta 1999. Urheiluapurahaa nauttii 17 vammaisurheilijaa vuonna 2009. Paralympiaurheilu on alkanut kiinnostaa myös yritysmaailmaa ja mediaa, vaikkakin vammaisurheilijoiden saamat sponsorituet ovat vielä pieniä.

Handikappidrottens prestige har ökat

Mätt i stipendier har handikappidrottens prestige fyrdubblats sedan år 1999. År 2009 åtnjöt 17 handikappidrottare idrottsstipendier.

**Kelkkalaskija Dragan Scepánovic
Torinossa 2006.** Kuva: Hannu Jukola.

Sitskiäkaren Dragan Scepánovic i Turin 2006.
Bild: Hannu Jukola.

**Kaikki liikuntavammaiset kilpailevat
paralympialaisissa yhteisessä purjehdus-
luokassa 2.4mR. Kuvassa Antero Karjalainen
Ateenassa 2004.** Lehtikuva/Tor Wennström.

**Antero Karjalainen, seglingsklass 2.4mR
i Aten 2004.** Lehtikuva/Tor Wennström.

**Pyörätuolitenniksen maailman
taso on kova. Villin kortin
Pekingiin saanut Taneli
Tenhunen on pyörätuoli-
tenniksen maailmanlistalla
sijalla 128 vuonna 2009.**
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

**Rullstoltennisen håller hög nivå
i hela världen. Taneli Tenhunen,
som fick wild card till
turneringen i Beijing, ligger på
plats 128 i rullstoltennisen
världsranking år 2009.**
Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Vuoden vammaisurheilija

Vuoden vammaisurheilija valittiin vuodesta 1989 vuoteen 2007 saakka, jolloin Leo-Pekka Tähden suursuosio Vuoden urheilija -äänestyksessä johti siihen, että Vuoden vammaisurheilijaa ei enää valita. Vammaisurheilijat kilpailevat Vuoden urheilijan tittelistä samalla viivalla ei-vammaisten kanssa.

Elinsiirtourheilijoiden kansainvälinen kisatapahtuma on nimeltään Transplant Games. Tunnetuin elinsiirtourheilija on Tuija Helander, joka valittiin Vuoden vammaisurheilijaksi 2005.

Årets handikappidrottare

Årets handikappidrottare valdes från år 1989 till 2007, då Leo-Pekka Tähtis popularitet i omröstningen om årets idrottare var så stor, att man beslöt att inte längre särskilt välja årets handikappidrottare. Handikappidrottarna tävlar nu om titeln årets idrottare på samma villkor som icke-handikappade.

Det internationella tävlingsevenemanget för idrottare med transplantationer heter Transplant Games. Den mest kända idrottaren med transplantation är Tuija Helander, som år 2005 valdes till årets handikappidrottare.

Boccia on vaikeasti liikuntavammaisten paralympialaji. Suomalaiset osallistuivat paralympialaisten bocciaan ensimmäistä kertaa Pekingissä 2008. Kuvassa Leena Särelä. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Boccia är en paralympisk gren endast för sådana idrottare, som har svårt rörelsehandikapp. Finländarna deltog i paralympiska spelens boccia för första gången i Beijing 2008. På bilden ses Leena Särelä. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Näkövammaisen Elisa Montonen opasjuoksijanaan Elina Holopainen Espoossa 2005. Kuva: Hannu Jukola.

Elisa Montonen med ledsagaren Elina Holopainen i Esbo 2005. Bild: Hannu Jukola.

Pekingin hopeamitalistit tandempyöräilyssä, näkövammaisen Jarmo Ollanketo ja opashiihtäjä Marko Törmänen kakkosajissaan hiihdossa Torinossa 2006. Kuva: Hannu Jukola.

Silvermedaljörerna från Beijing Jarmo Ollanketo och ledsagaren Marko Törmänen i deras bigren skidåkning i Turin 2006. Bild: Hannu Jukola.

*Tämä on sellaista inhimillisyyden extremeharjoittelua.
Ringa Junnila 2009*

Yhdessä ja erikseen!

Vammaisurheiluun on monta sisääntuloväylää. Vammainen liikkuja voi yhä useammin valita missä, mitä ja kenen kanssa harrastaa. Vertaisryhmässä voi urheilla muiden vammaisten liikkujien kanssa. Lajiseurassa voi harrastaa ei-vammaisten urheilijoiden rinnalla. Osa vammaisurheilijoista hyödyntää molempia vaihtoehtoja voidakseen harjoitella mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi Leo-Pekka Tähti kuuluu Suomen Urheiluliiton maajoukkueen valmennusrinkiin (Team Finland) ja pelaa yleisurheilun harjoituskaudella sivutreeninä pyörätuolikoripalloa Espanjassa.

Paralympialajit maalipallo, boccia ja pyörätuolirugby ovat esimerkkejä vammaisten omista lajeista. Useassa lajissa tarvitaan avustajaa tai opasta. Tandempyöräilyssä näkövammainen pyöräilijä ja näkevä pilotti muodostavat joukkueen. Boccian vaikeavammaisten luokissa voi käyttää avustajaa ja vierityskourua pallon pelaamisessa.

Useissa vammaisurheilulajeissa tarvitaan lajiin suunniteltua apu- tai liikuntavälinettä. Mitä edistyneempi urheilija, sitä yksilöllisempi apuväline. Huipputasolla esimerkiksi hiihto- tai alppihiihtokelkka, kelaustuoli, pyörätuolipelien pelituolit ja boccian vierityskouru ovat käyttäjälleen räätälöityjä.

Med huvudströmmen och med jämlika!

Handikappidrotten har många inkörsportar. En handikappad motionär kan i allt högre grad välja var, vad och med vem han eller hon idkar idrott. I grupper av likställda kan man idrotta med andra handikappade idrottare. I en grenförening kan man idrotta vid sidan av icke-handikappade idrottare.

Paralympiska grenarna goalball, boccia och rullstolsrugby är exempel på handikappades egna grenar. I många grenar behövs assistenter, ledsagare eller hjälpmedel och redskap som utvecklats just för en särskild gren.

Naisten istumalentopallojoukkue selvisi Ateenaan ja tuli viidenneksi. Etualalla Annukka Jäättteenmäki ja Anne Mäki (12).
Lehtikuva/Tor Wennström.

Damlandslaget i sittande volleyboll tog sig till Aten och slutade på femte plats. I förgrunden Annukka Jäättteenmäki och Anne Mäki (12).
Lehtikuva/Tor Wennström.

Miesten maalipallojoukkue jäi pettymykseen seitsemänneksi Pekingissä. Kuvassa torjunnassa Jarno Mattila ja Jorma Kivinen. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Herrarnas lag i goalball blev till sin stora besvikelse endast sjunde i Beijing. På bilden parerar Jarno Mattila och Jorma Kivinen. Lehtikuva/Antti Aimo-Koivisto.

Vammaisurheilu Suomessa

Näyttelyn toteutus: **Suomen Urheilumuseo, Suomen Invalidien Urheiluliitto ja Suomen Paralympiakomitea, yhteistyössä Näkövammaisten Keskusliitto ja Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry.**
Käsikirjoitus **Leena Kummu ja Aija Saari.**
Ääniselostus **Jouko Vuolle.**
Visuaalinen suunnittelu **Jaakko Mäkikylä/ Meridian X.**

Näyttely on tutustuttavissa kuvina, teksteinä ja kuultavana myös internetin välityksellä osoitteessa www.urheilumuseo.fi.

Lämmin kiitos

Myllykoski-Vasara: Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964-1989 [1989], **Kummu:** Kummajaisesta huippu-urheilijaksi, Jyväskylän yliopisto [2007], **sekä kaikille urheilijoille, valokuvaajille ja muille muistojaan avanneille.**

Handikappidrott i Finland

Utställningen förverkligas av: **Finlands Idrottsmuseum, Finska Handikappidrottsförbundet och Finlands Paralympiska Kommitté, i samarbete med Synskadades Centralförbund och Idrott och Motion för Utvecklingsstörda i Finland r.f.**
Utställningsmanus **Leena Kummu och Aija Saari.**
Översättning **Kenth Sjöblom.**
Ljudreferat av **Jouko Vuolle.**
Visuell design **Jaakko Mäkikylä/Meridian X.**

Man kan bekanta sig med utställningen i form av bilder och texter, eller lyssna på referat på Internet på adressen www.urheilumuseo.fi.

Ett varmt tack

Myllykoski-Vasara: Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964-1989 [1989], **Kummu:** Kummajaisesta huippu-urheilijaksi, Jyväskylän yliopisto [2007], **samt till alla idrottare, fotografer och övriga som öppnat sina minnens kammare.**